

“Reeducar a l’assetjador és molt difícil, el que hem d’intentar és canviar l’actitud del grup”

15/12/2005

FERRAN BARRI

Psicòleg i president d'ANPE Catalunya

Per Cristina Puig Sánchez
Periodista

Fotografia: **DIARI MATARÓ**

Ferran Barri Vitero és psicòleg i porta molts anys vinculat al món de la docència. És president d'ANPE Catalunya, un sindicat de professionals de l'ensenyament que vetlla per la qualitat de l'escola pública. Des de novembre de 2004 també presideix SOS Bullying, una associació creada per aquest mateix sindicat que en el primer any de funcionament ha rebut més de 5000 trucades.

El bullying era un concepte desconegut per la majoria dels ciutadans del nostre país, fins que malauradament va sortir a la llum el cas de Jokin, un nen basc de 14 anys que es va suïcidar per que no podia suportar més l'assetjament dels seus companys. A partir d'aquell moment, el bullying va començar a estar molt més present a les agendes de temes dels mitjans. Tot i que Ferran Barri es mostra satisfet pel comportament que en línies generals han mantingut els mitjans, creu que en alguns casos s'ha frivoltitzat massa el problema o s'ha emprat un llenguatge inapropiat per tractar-lo.

-Com va néixer SOS Bullying?

Va néixer al novembre de 2004 quan amb la psicopedagoga Nora Rodríguez, autora de Guerra en las aula, ens vem adonar de que existia una necessitat de crear un telèfon de contacte, on poder atendre a aquestes persones que patien bullying. Calia una persona que pogués escoltar-los i aconsellar-los. I aquesta és la tasca que nosaltres portem a terme des de ara fa un any. Posem a disposició dels pares, alumnes i professors un canal de comunicació que està obert les 24 hores. (Per poder contactar amb els professionals de SOS Bullying cal trucar al 620.489.332 o bé escriure un e-mail a sosbullying@hotmail.com).

-Però, què és el bullying?

És l'assetjament sistemàtic i continuat que es produeix durant un període de temps, que s'acostuma a establir com a mínim entre els 2 o els 3 mesos, sense que existeixi una causa evident de baralla entre assetjadors i assetjats. Els fets tenen lloc davant d'un grup que tolera aquesta conducta o si més no la recolza.

-Quin perfil tenen els assetjadors?

Els assetjadors tenen unes característiques molt concretes, com per exemple carències afectives importants, baixa autoestima o incapacitat per mantenir una relació social igualitària i tolerant. En lloc d'això, tenen una capacitat molt elevada de desenvolupar relacions de submissió i de dominació. Es volen imposar de manera dictatorial. Voldrien ser líders naturals (habitualment no ho són) i per tant, apliquen certes dosis de violència física, de forma que controlen a l'assetjat i al grup. La seva finalitat es controlar les defenses socials i socials de l'agredit.

-Aquestes situacions es donen a tots els nivells socials per igual?

Hi ha certes actituds disruptives que si tenen més incidència en determinades classes socials, però no en el cas del bullying, en què la classe social no té res a veure. Potser si es cert que a les classes més baixes de la societat es dona una violència més física mentre que a les altes esferes és més subtil, més psicològica.

El bull ha après que en les seves relacions quotidianes funciona la dominació i això ho pot haver vist en el si d'una família que no té perquè estar desestructurada. Ens creiem que aquestes actituds només es produeixen en joves que passen moltes hores fora de casa, donant tómb pel carrer sense cap mena de control. Però això no és cert. De vegades, el bull forma part d'una família perfectament estructurada, en la que els pares no poden compaginar vida familiar i laboral i per tant no hi ha cap mena de control sobre el que els nens fan i desfan durant el seu temps lliure. No es controlen els programes de televisió que el nens veuen ni el tipus de pàgines a les que entren quan es connecten a Internet.

-És possible que els pares no s'adonin d'aquestes situacions?

Els agressors són covards i busquen una víctima que sigui fàcil. En les primeres fases de l'assetjament s'estableix una dialèctica entre assetjadors i assetjats en què els dos tenen l'oportunitat de valorar les seves forces. Si se li paren els peus el primer cop, l'agressor fàcilment canviarà de persona, però quan no es fa, l'agressor es creix i la víctima pateix el procés contrari. Llavors la por de la víctima influeix en que no ho comuniqui als pares. El agredit té por de què els adults no facin res, de què pares i professors no puguin descobrir que passa en realitat, por de què el considerin un "xivato" i que l'agressor els descobreixi, por de no ser capaç de resoldre els seus propis problemes. Així, les víctimes s'acaben autoculpabilitzant no poden assumir la situació i s'autoestigmatitzen elles mateixes.

-Quina diferència hi ha les habituals baralles entre nens i el bullying?

Una broma és una situació en la que riuen els dos, el qui la provoca i qui la rep. En el moment en què només riu un i l'altre queda ridiculitzat davant del grup, això ja no és una broma, és una agressió. Si això no és puntual sinó que s'instaura, llavors és el que en diem bullying. Els agressors busquen un grup d'adolescents en formació i intenten justificar la seva acció, emparant-se en característiques com la raça o les tendències sexuals i basant-se en això tracta de convèncer als companys.

-Quina actitud han de tenir els professors?

Tolerància zero amb aquestes conductes. Distorsionen de tal manera el grup classe que per una banda, es perjudica als propis companys ja que es perden un 20 per cent de les hores lectives a causa d'aquests problemes, i per l'altra, la qualitat del professorat baixa de manera alarmant. No poden arribar als objectius proposats i baixa l'autoestima del docent, que es veu incapaç de sortir-se'n de la situació. Les lleis són massa toves, el sistema educatiu és massa tolerant, amb la presumpta integració de tothom s'ha aconseguit que es produeixen situacions d'aquest estil.

-És pot canviar el comportament del bull?

Reeducar al assetjador és molt difícil ja que té pautes adquirides molt primerenques, però si que podem intentar-ho amb el grup. Podem tractar de "manipular-lo" per rebutjar l'actitud del agressor. Llavors aconseguirem limitar les accions a la mínima expressió i es reduiran els efectes immediats de la seva agressivitat al grup. A més, contribuirem a no reforçar la seva actitud, i al no obtenir l'aprovació del grup es veurà abocat al fracàs social. D'altra banda, si no ensenyem al bull a no tenir aquests

comportaments, reproduirà aquestes actituds a altres facetes de la seva vida. Pot arribar a ser un candidat a maltractador a l'àmbit familiar o bé fer mobbing a la feina.

-La situació actual de tensió a les aules és un fracàs del model educatiu?

Si perquè no contempla la possibilitat de una integració adequada, es volen barrejar tots els ingredients alhora i intentar que això funcioni. Crec que com quan es fa una bona paella s'han de ficar els ingredients a poc a poc. S'ha d'intentar no barrejar-ho tot, ja que el resultat és bazofia.

Quan hi ha alumnes que tenen actituds disruptives, com a mínim han de tenir la possibilitat de rebre un altre tipus d'educació en un moment determinat mitjançant personal qualificat o bé a la mateixa aula o bé a les aules paral·leles al mateix centre o fins i tot, de vegades, a altres centres educatius, fins que els nois puguin tornar a integrar-se a l'aula per completar i seguir correctament els seus estudis. Molts d'aquests alumnes amb fracàs escolar després són professionals prou bons. Cal que els fomentem una carrera professional, pactant aquesta sortida amb les famílies i amb ells mateixos. Una sortida que hauria d'estar recolzada per un sistema educatiu que respectes la diversitat professional. Si els donem aquesta possibilitat als alumnes potser aconseguim que es converteixin en persones plenament integrades. Ara, en canvi, no tenen oportunitat d'aprendre el que realment els hi agradaria, s'ajunten amb males companyies i acaben amb un fracàs social i educatiu.

-L'assetjament als professors també es pot considerar bullying?

Sí, és el que anomenem bullying vertical. Moltes de les situacions dels centres docents són fruit de la política educativa, de la situació social que vivim, de com ha evolucionat la societat i altres són consubstancials al funcionament de les escoles. Depèn de la cohesió del professorat i de les mesures que els docents tenen al seu abast. Hi ha alumnes que assetjen als seus professors ja que d'aquesta manera controlen el grup, es fan forts i obtenen lideratge i prestigi. Normalment acostuma a passar en aquelles àrees que abans en dèiem "maries". També és més fàcil assetjar als professors que porten poc temps en exercici, que són més tolerants amb cert tipus d'actituds. Depèn també del caràcter del professor i de les "bufetades" que hagi rebut al llarg de la seva vida laboral. Als joves se'ls veu més assequibles i tenen menys recolzament per part dels propis companys. Però ningú està lliure del bullying, només cal que un alumne sigui prou "pinxo" per fer caure al professor més pintat i el faci entrar al joc.

-La Generalitat ha anunciat que donarà més fons per augmentar els programes de mediació a les escoles. Li sembla suficient la implicació de l'administració?

La mediació escolar és molt útil per resoldre altres conflictes dels centres però no crec que resulti efectiu ni suficient pels casos de bullying. El assetjament escolar requereix reeducació o direcció de programes de intervenció a càrrec de professionals. Per solucionar els conflictes que es produeixen a l'aula cal molta inversió pública en educació. Sota el meu parer, la educació és un dels punts principals si volem construir un gran país.

-Segons la ONG Save the Children un 60% dels pares espanyols diuen que pegar a un nen és necessari. Com valora aquestes xifres?

En primer lloc, insistir en que les pautes de conducta familiars no han d'estar basades en l'agressivitat sinó en el consens i en el diàleg. Aquell " se hace por que lo digo yo" crec que no porta enlloc. Dit això crec que no cal fer demagògia amb les xifres que els mitjans han difós. En la llista de càstigs més usuals dels pares espanyols als seus fills es parla de patades i cops al cap, actituds condemnables i que s'han d'erradicar. Al costat d'aquestes es parla del silenci o del clatellot que no crec que es puguin valorar igual. El silenci és una sobrecorrecció positiva i no crec que sigui criticable emprar aquest mètode. Pel que fa al clatellot, no és la millor forma d'educar al nen, però no ens hem d'escandalitzar si això no passa de forma quotidiana.

-Quin balanç en fa d'aquest temps de funcionament de l'associació?

Realment l'acollida ha estat molt bona. De moment, hem rebut més de 5500 comunicats, entre trucades i correus electrònics. La majoria són trucades, sobretot de pares que ens preguntes si estan actuant correctament. També són més els professors que ens truquen, al voltant d'un 20%, que volen saber com fer front al problema. Aproximadament un 12% de les trucades són dels alumnes, encara que els joves prefereixen majoritàriament els e-mails, perquè són anònims i per ells és més fàcil. Quan es posen en contacte per telèfon observem que molts tenen la veu tallada, tenen l'autoestima molt baixa i se'ls fa difícil mantenir comunicació amb una veu estranya a l'altra banda.